

Sari Männistö

METSÄSTYSMATKAILU OULUN ETELÄISEN ALUEELLA

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun koulutusohjelma
Toukokuu 2015**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieska	Aika Toukokuu 2015	Tekijä/tekijät Sari Männistö
Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma		
Työn nimi METSÄSTYSMATKAILU OULUN ETELÄISESSÄ		
Työn ohjaaja Sirpa Soukka	Sivumäärä 40 + 2	
Työelämäohjaaja Rita Porkka Veijo Leiviskä		
<p>Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana oli Metsäkeskus ja sen Innometsähanke. Tarkoituksena oli selvittää, minkälaista metsästysmatkailua harjoitetaan ja tarjotaan Oulun Eteläisen alueella ja kuinka siihen suhtaudutaan. Luontomatkailun sanotaan olevan nouseva trendi ja yhtenä osana luontomatkailua on metsästysmatkailu.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu luontomatkailusta, metsästysmatkailusta ja metsästyksestä. Empiirisenä osana on haastattelu metsästysharrastajille ja puhelinkyselyt maanomistajille. Lopussa esitän omaa pohdintaa.</p> <p>Tutkimus ote oli kvalitatiivinen ja se toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna.</p>		
Asiasanat		
Laadullinen tutkimus, luontomatkailu, metsästysmatkailu		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Ylivieska	Date 12.05.2015	Author Sari Männistö
Degree programme Travel and Tourism		
Name of thesis HUNTING TOURISM IN THE SOUTHERN PARTS OF THE PROVINCE OF OULU.		
Instructor Sirpa Soukka	Pages 40 + 2	
Supervisor Rita Porkka Veijo Leiviskä		
<p>Nature oriented tourism is growing at the moment as well as in the future. Hunting tourism is a part of nature orientated tourism.</p> <p>This thesis was commissioned by Metsäkeskus of North Ostrobothnia. The aim of this thesis was to find out if there is any hunting tourism in the southern parts of the province of Oulu. And how do hunters and land owners relate to hunting tourism. By using a qualitative research method I made a half-structured inquiry for hunters and entrepreneurs in the area.</p> <p>The research has been made by interviewing hunters in the southern parts of the province of Oulu and making an inquiry to land owners in Siikalatva.</p> <p>The theory of this thesis contains nature tourism in all, hunting tourism and hunting in general according to Finnish legislation.</p>		
Key words Nature tourism, hunting tourism and qualitative method of research.		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

HETEROGEEENINEN

Epäyhtenäinen, sekakoosteinen

INNOMETSÄ

EU-osarahoitteinen metsätalouden hanke Pohjois-Pohjanmaalla.

KAATO

Riistaeläimen ampuminen.

LUONTOMATKAILU

Matkailua luonnon ympäristössä. Luontomatkailua on mm. metsästys-, kalastus-, vaellus- ja metsämatkailu.

LUPAMETSÄSTÄJÄ

Itsenäisesti metsästysluvat hankkiva metsästysmatkailija.

METSÄSTYSMATKAILU

Matkailua, jonka päämotiivina on metsästäminen, siihen liittyy kiinteästi myös luontoelämys. Metsästysmatkailu on yksi luontomatkailun muoto.

OULUN ETELÄINEN

Oulun läänin eteläisimmät 14 kuntaa.

PERIFERIA

Harvaanasuttu syrjäseutu.

ESIPUHE

Haluan kiittää kaikkia, jotka ovat osaltaan auttaneet minua saamaan tämän opin-
näytetyöni valmiiksi. Kiitokset kuuluvat siis Metsäkeskuksen ympäristösuunnittelija
(AMK), Innometsähankkeen projektipäällikkö Rita Porkkalle ja filosofian maisteri
projektipäällikkö Veijo Leiviskälle. Kiitän heitä kärsivällisyydestä tehdessäni opin-
näytetyötäni. Kiitän myös kauppatieteiden maisteri, matkailun koulutusohjelmajoh-
taja Sirpa Soukkaa ja filosofian lisensiaatti, äidinkielen opettaja Tuija Tolosta sekä
kauppatieteiden lisensiaatti, liiketalouden ja matkailun opettaja Eijairmeli Huotaria
rakentavasta palautteesta ja neuvoista kirjoittamisen sujumiseen. Kiitän tietotekni-
kan opettajaani Timo Taaria tietoteknisestä avusta. Lisäksi kiitän kaikkia tukijoitani
ja ystäviäni, jotka ovat jaksaneet kannustaa minua, vaikka motivaationi oli välillä
hukassa. Erityiskiitos Sannille.

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
ESIPUHE
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 MATKAILU JA LUONTOMATKAILU	4
2.1 Luontomatkailu Suomessa	4
2.2 Metsämatkailu	7
2.3 Erämaat	7
3 METSÄSTYS HARRASTUKSENA	9
3.1 Metsästäjät Suomessa	9
3.2 Metsästysoikeus	11
3.3 Suomalainen metsästyskulttuuri	12
3.4 Metsästysmatkailu	15
3.4.1 Metsästysmatkailun taloudellinen merkitys	17
3.4.2 North Hunt	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	20
4.1 Toteutus	20
4.2 Tulokset	23
4.2.1 Riistanvalvontaviranomainen eli asiantuntija	23
4.2.2 Metsästäjät eli kuluttajat	23
4.2.3 Matkailuyritykset eli tuottajat	27
4.2.4 Maanomistajat	29
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
LÄHTEET	38
LIITTEET	
KUVIOT JA TAULUKOT	
KUVIO 1. Metsästäjien määrä Suomessa (Tilastokeskus)	10
KUVIO 2. Suomenajokoira (Seppo Männistö)	14
KUVIO 3. Hirvi (Seppo Männistö)	14
KUVIO 4 Kartta Oulun Eteläinen (www.oulunetelainen.fi)	20
TAULUKKO 1 Hirven metsästyksen kaupalliset mallit valtion mailla	17

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on metsästysmatkailu Oulun eteläisen alueella. Toimeksiantajani on Metsäkeskuksen Innometsähanke. Rita Porkka Metsäkeskuksesta otti yhteyttä koulutusohjelmajohtaja Sirpa Soukkaan löytääkseen opiskelijan, joka olisi aiheesta kiinnostunut. Ilmoitin kiinnostukseni aiheeseen ja sain tehtävän itselleni. Metsäkeskuksen Innometsähankkeessa projektipäällikkönä toimi Rita Porkka 30.6.2011 asti, jonka jälkeen projektijohtajaksi tuli Veijo Leiviskä. Hankeen toiminta alkoi 1.3.2008 ja se jatkui vuoden 2012 loppuun. Hanke oli Pohjois-Pohjanmaalla toteutettava EU-osarahoitteinen elinkeinojen kehittämishanke. Sen tarkoituksena oli löytää metsille uusia innovatiivisia käyttömuotoja ja uusia kumppaneita metsätoimialan kehitystyön hyväksi. Uutta metsiin perustuvaa elinkeinotoimintaa pyritään edistämään eri toimialoja ja metsäalaa yhdistämällä. Läheisimmät toimialat hankkeessa ovat olleet matkailu, hyvinvointi ja teknologia.

Tehtäväkseni tuli opinnäytetyössäni selvittää seuraavat tutkimusongelmat:

Onko Oulun Eteläisen alueella metsästysmatkailutoimintaa ja miten sitä voisi kehittää?

Miten metsästysmatkailuun suhtaudutaan metsästäjä- ja maanomistajapiireissä?

Onko metsästysmatkailulla aluetaloudellista vaikutusta?

Kiinnostukseni metsästysmatkailuun on herännyt seurattuani lähipiirini metsästys-harrastajia. Lähinnä minua kiinnostaa, miten metsästäjät ja maanomistajat suhtautuvat vierailijoihin metsästysseurassaan ja metsästysmaillaan. Olen tehnyt tutkimusta haastatteleamalla Oulun Eteläisen alueen metsästysmatkailuyrittäjiä ja alueelta valikoituja metsästäjiä saadakseni tietoa alueen tilanteesta.

Olen tutkimusprosessin aikana osallistunut myös kahteen seminaariin. Ensimmäinen oli *Metsät matkailussa* -seminaari, joka pidettiin Haapavedellä helmikuussa 2010. Siellä ideoitiin uusia metsänkäyttömahdollisuuksia puun teollisuuskäytön rinnalle. Toinen seminaari oli marraskuussa 2010 Rovaniemellä järjestetty kansainvälinen *North Hunt* -seminaari. Sen aiheena oli kestävä kehitys metsästysmat-

kailussa. Seminaarissa esiteltiin toimivia metsästysmatkailuyrityksiä viidestä eri maasta. Lisäksi toisen päivän aikana pidettiin asiantuntijaluentoja. Kestävän kehityksen periaatteet olivat esillä kaikissa seminaarin esityksissä. Seminaarin keskeisin viesti oli se, että metsästysmatkailu on liiketoimintaa, jolla on kehittymismahdollisuuksia Pohjois-Euroopassa.

Tutkimusote opinnäytetyössäni on kvalitatiivinen eli laadullinen, mutta työhöni sisältyy myös kvantitatiivinen tutkimusosio. Tutkimustapani on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Hirsjärven ja Hurmeen (2004) mukaan teemahaastattelussa ei tarvitse kysyä järjestyksessä samoja kysymyksiä kaikilta haastateltavilta, vaan tärkeintä on pysyä tietyssä teemassa. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten muoto on sama kaikille, mutta kysymysten järjestystä voi vaihdella.

Haastateltavia oli 10. He olivat metsästysmatkailuyrittäjiä (2), metsästysmatkailusta kiinnostunut yrittäjä (1), metsästysmatkailuopettaja, jolla oli myös eräoppaan koulutus (1), eräoppaita (2) metsästysseuran puheenjohtaja (1), (perus)metsästäjiä (3) sekä riistanhoidonvalvontaviranomainen (1). Pyrin valitsemaan eri-ikäisiä ja -tyyppisiä metsästäjiä eri metsästysseuroista mahdollisimman heterogeenisen joukon saamiseksi. Tein haastattelut syksyn 2010 ja talven 2011 aikana. Haastatteluista viisi suoritettiin paikan päällä ja viisi tehtiin puhelinhaastatteluna. Haastateltavat valitsin osin Rita Porkan tietämyksen avustuksella sekä osin oman harkintani mukaan.

Tavoitteeni oli tutkia mahdollisimman monipuolisesti metsästysalan harrastajien suhtautumista metsästysmatkailuun. Sen vuoksi osallistuin myös Siikalatvan ja Pyhännän kuntien alueella tehtävään esiselvityshankkeeseen *Metsästä matkailutuotteita*, jossa pyrittiin selvittämään maanomistajien, metsästysseurojen ja maatilamatkailutilojen suhtautumista ja tahtotilaa koskien luonto- ja metsästysmatkailua Siikalatvan ja Pyhännän alueilla. Tämä osa tutkimustani on määrällinen eli kvantitatiivinen. Esiselvityksen hankevastaavana toimi Kimmo Piippo, joka laati kyselylomakkeet. Minun tehtäväni oli haastatella maanomistajia puhelimitse hänen tekemiensä valmiiden kyselylomakkeiden avulla. Esiselvitys oli tuolloin vielä kesken-eräinen, joten haastatelluista 150 maanomistajasta otin 30 henkilön satunnaisotannon. Satunnaisotannon avulla halusin kartoittaa maanomistajien suhtautumis-

ta metsästysmatkailuun Oulun läänin eteläosassa Siikalatvan ja Pyhännän alueella.

2 MATKAILU JA LUONTOMATKAILU

Matkailulla tarkoitetaan vapaa-ajalla tapahtuvaa matkustamista paikasta toiseen, jonka tarkoituksena on tuottaa virkistystä ja mielihyvää matkailijalle. Matkailija voi liikkua kotimaassa tai ulkomailla.

Suomen matkailustrategian 2020 mukaan Suomessa tarvitaan uusia menestyviä ja kasvavia toimialoja perinteisen metsä- ja metalliteollisuuden siirtäessä tuotantoaan ulkomaille. Matkailualalla on hyvät kasvumahdollisuudet. Matkailuala on työvoimavaltainen ja se työllistää erityisesti nuoria. Matkailulla on myös aluepoliittista vaikutusta, sillä se tuo syrjäseuduille elämää. (Visit Finland 2015.)

Suomeen suuntautuvan matkailun vahvuus on ollut puhdas ja koskematon luonto. Yhä useampi matkailija on nykyään kiinnostunut ympäristökysymyksistä. Ympäristötietoisuuden korostuminen vaikuttaa siihen, että matkailuyritysten tulee entistä selkeämmin ottaa huomioon ympäristökysymykset toimintansa kehittämisessä ja markkinoinnissa. (Visit Finland 2015.)

2.1 Luontomatkailu Suomessa

Luontomatkailu on matkailua, joka perustuu luonnon tarjoamiin mahdollisuuksiin. Se voi painottua useisiin eri teemoihin, joita voivat olla esimerkiksi metsästys, kalastus, elämykset, metsä tai suo. (Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2015)

Luontomatkailu on nouseva trendi. Se on kasvanut noin 5 prosentin vuosivauhdilla. Kasvun uskotaan jatkuvan yhä samalla tasolla. Luontomatkailu on monitahoisesti määriteltävää toimintaa, jossa korostuvat luonto ympäristönä, ihmisen kokemus siitä, matkailu sekä eettisyyteen liittyvät kysymykset. Luontomatkailu on turismia, jonka vetovoimaisuus ja aktiviteetit perustuvat luonnonympäristöön ja siellä toteutettavaan toimintaan. (Wearing & Neil 2009; Koivula & Saastamoinen 2005).

Voidaan myös ajatella, että luontomatkailu on yhtä kuin ihmisessä syntyneen tai synnytetyn ympäristöherkkyyden mobilisoituminen ja kaupallistuminen. Siihen, kuinka paljon kukin henkilö arvostaa luontomatkailua, vaikuttavat muun muassa henkilön sosioekonominen asema, suhde ympäristö- ja luonnonsuojeluasioihin, terveyskäsitteet, tulojen ja vapaa-ajan suhde, ulkoilutottumukset, etninen tausta sekä teknologian mukanaan tuomat uhat ja muutokset. (Koivula & Saastamoinen 2005.)

Luontomatkailu perustuu ajatukseen siitä, että maisemanvaihdos voi merkitä matkailijalle paluuta luontoon, hakeutumista luonnonrauhaan ja myös mahdollisuuksia vaihtaa turvallisuuden tunne jonkinasteisiin riskeihin kuten koskenlaskuun, vaellukseen ja kiipeilyyn. Muita aktiviteetteja voivat olla, luonnossa kävely, luontovalokuvaus, geokätköily, marjastaminen, sienestys, soutaminen, veneily ja kalastus.

Luontomatkailu jakaantuu useisiin osa-alueisiin: erämatkailu, maaseutumatkailu, ohjelmapalvelut, erilaiset käyntikohteet, ekomatkailu, lintumatkailu, jne.. Luontomatkailulla voidaan nähdä muuta matkailua vahvempi yhteys ja vaikutus paikalliseen talouteen ja kulttuuriin. Siitä on tullut yksi selkeä aluekehityksen väline. (Koivula & Saastamoinen 2005)

Se sopiiko moottorikelkkailu ja muilla moottoroiduilla välineillä liikkuminen luontomatkailuun, jakavat mielipiteitä. Näkyvissä on ideologinen jakautuminen niin sanottuun *puhtaaseen luontomatkailuun* ja *luontomatkailuun*. (Vuoristo & Vesterinen 2005)

Suomen erämaa-alueiden ja kansallispuistojen läheisyydessä on maanteiden varalle perustettuja matkailukeskuksia, ne toimivat retkeilijöiden ja vaeltajien tukikoh-tina tarjoten matkailupalveluja. Matkailupalvelut voivat olla täysin tai osin kaupallisia tai ilmaisia. Keskusten lähiympäristössä on useimmiten tarjolla päivämatkailuun sopiva merkitty ulkoilureitti taukotupineen. Tällaista lähialueen virkistyskäyttöä voi yksiselitteisesti sanoa matkailuksi. Keskusten lähiympäristöstä ulommaksi siirryttäessä ei enää ole merkittyjä reittejä ja taukotuvat vaihtuvat harvalukuisiksi autio- ja varaustuviksi. Tällöin ollaan varsinaisella eräretkeilyalueella, jolla vaeltajat viipyvät päivä- ja viikkokausia. (Vuoristo & Vesterinen. 2005.)

Erämatkailijat ovat matkailijan äärityyppi ja raja varsinaisen matkailijan ja vaeltajan välillä on varsin epäselvä. Erämatkailijaksi tai eräretkeilijäksi ”kehitytään” yleensä joko osallistumalla ensin ohjatulle vaellukselle tai seuraamalla jotakin kokeneempaa vaeltajakumppania. Vaelluksia voidaan tehdä kaikkina vuodenaikoina, joskin talviolosuhteissa ne ovat yleensä melko vaativia. (Vuoristo & Vesterinen, 390.)

Suomi on kansainvälisen turismin tärkeimpiin lähtöalueisiin verrattuna harvaan asuttua syrjäseutua (periferiaa), missä luonnon vetovoimaan perustuvia nähtävyyksiä on monipuolisesti tarjolla eri vuoden aikoina. Samalla Suomi tunnetaan kehittyneenä ja modernina maana, jossa yhteiskuntarakenne on kunnossa ja jonka matkailija kokee turvallisena. Suurin osa saapuvista matkailijoista on kotoisin ruuhkautuneista suurkaupungeista. Suomen rooli on toimia kiireisen Euroopan virkistysalueena, jossa luonnonrauha rentouttaa, antaen tilan, metsien ja soiden sekä vesistöjen yhdistelmän vaikuttaa ihmiseen. Kaupungistuminen on kotimaassakin merkinnyt voimakasta päivä- ja viikonloppumatkailun painetta, joka kohdistuu varsinkin suurempien kaupunkien reunavyöhykkeisiin. Tämä on johtanut erityisten ulkoilu- ja virkistysalueiden kehittämiseen. (Vuoristo & Vesterinen 2009.)

Suomessa on loistavat puitteet tämän tyyppisten, normaalielämästä ja arkisista rutiineista poikkeavien, tai jopa niille vastakkaisten ympäristöjen ja olosuhteiden etsimiseen. Matkailijan aktiivisuus voi vaihdella iän ja matkailijasegmenttien mukaan, mutta Suomesta löytyy monipuolisesti luontoaktiviteetteja niin rauhaa kuin jännitystä kaipaaville. (Vuoristo & Vesterinen 2009.)

Kotimaanmatkailussamme kesän valttikorttina on lämpö, jonka suomalainen kokee melko korkeana talven kylmyyteen suhteutettuna. Vaikka Suomen kesä kansainvälisessä vertailussa onkin sekä viileäkö että epävakainen, sallivat sääolot silti aktiivisen lomanvieton. Syksyllä värikäs ruska-aika houkuttelee matkailijoita. Talvi taas houkuttelee lumella ja jäällä kotimaisia ja varsinkin kansainvälisiä matkailijoita. Luontopohjaiset aktiviteetit, joihin sisältyy elämyksiä kuuluvat erityisesti Lapin vetovoimatekijöihin. (Vuoristo & Vesterinen 2009.) Vuodenaikojen kesto ja säännöllisyys ovat luoneet hyvät keskimääräiset edellytykset sekä kesä- että talvimatkailulle. Ääriolosuhteet, kuten myrskyt ja hirmupakkaset eivät aiheuta merkittäviä

ongelmia. Sääolot kuitenkin vaihtelevat ja ilmasto ei salli takuuvarmojen turistise-sonkien syntyä. Esimerkiksi Lapissa on pitkä, useita kuukausia kestävä hiihtokausi, kun taas Etelä- ja Länsi-Suomessa epävakaa sääolot haittaavat rannikkoseutu-
jen talvimatkailun kehittymistä (Vuoristo & Vesterinen 2009).

Puhuttaessa Suomen matkailusta ja luonnosta ei sovi unohtaa vesistöjä. Lisäksi suurin osa Suomen maa-alasta on metsää. Tämä niin sanottu *vihreä kulta* mahdollistaisi laajamittaisen metsämatkailun.

2.2 Metsämatkailu

Metsämatkailu on kaupallista retkeilytoimintaa, jossa ei ole kyse pelkästään luon-
toaktiiviteeteista ja hyötyliikunnasta, erämaakokemuksista tai virkistyskäyttäytymi-
sestä. Mukana on myös voimakkaasti tiedostava puoli, jossa matkailijaa tulisi in-
formoida metsien ekologiasta, taloushistoriallisesta merkityksestä ja yleensä ase-
masta suomalaisessa yhteiskunnassa sen eri vaiheissa. Metsämatkailu edellyttää
metsämatkailun tuotteistamista, joka voi tapahtua rakentamalla kiinteitä kohteita ja
tuottamalla tapahtumia. Virkistys- ja matkailualueiden käyttöön ja kehitykseen vai-
kuttavat metsien ikä, metsätyyppi, soistuneisuus ja maisemallinen arvo, alueiden
pinnanmuodostus ja vesistöisyys, asutuskeskusten läheisyys, muiden maankäyttä-
jien kilpailu, maaomistusolot ja kaavoitus. (Huuskonen 2005.)

2.3 Erämaat

Kaikki luontoon perustuva matkailu ei edellytä sijoittumista vetovoimaisille paikoil-
le, jossa kilpailu matkailijoista on kovaa. Laajat korpimaat vesistöineen ja kukku-
loineen riittävät luontomatkailuun ja niillä on virkistyspotentiaalia retkeilyyn ja sii-
hen liittyviin harrastuksiin. Pohjois-Suomessa on omalla lailla määritetty ja suojeltu
niin sanotut erämaat, syrjäiset ja mahdollisimman luonnontilaiset seudut. Lappiin
perustettiin vuonna 1991 12 erämaa-aluetta, joilla haluttiin varmistaa asumatto-
mien luonnonalueiden (sekä niihin liittyvien saamelaisperinteiden) säilyminen
muuttumattomana tämän ajan ja tulevaisuuden tarpeisiin. Erämaiden suojele k-

sottiin olevan tarpeellista myös tutkimuksen sekä retkeily- ja virkistysmahdollisuuksien turvaamisen näkökulmasta. Alueiden matkailutopografia vaihtelee metsäerämaista avoimiin tunturiylänköihin. Samalla niiden vaativuusaste virkistyskäytössä esimerkiksi hiihdon, suunnistuksen ja kalastuksen suhteen vaihtelee suuresti varsinkin talviolosuhteissa. (Vuoristo & Vesterinen 2009, 388.)

Erämaat jakautuvat matkailu- ja retkeilykäytön suhteen eri ryhmiin niiden vaatimuksen, laajuuden, palveluolosuhteiden ja käyttöviikkauden perusteella. Erämaalueiden kaltaisia ovat myös matkailun ja retkeilyn kannalta tärkeät suuret luonnonpuistot ja kansallispuistot. Valtion mailla sijaitsevat luonnonpuistot on rauhoitettu periaatteessa kokonaan. Käytännössä niillä on kuitenkin merkitystä sekä tutkimuskohteina että rajoitetusti myös retkeilykohteina. Matkailija pääsee tutustumaan vetovoimaisimpien luonnonpuistojen nähtävyyksiin merkityiltä retkeilyreiteiltä käsin. Sen lisäksi talvisin on mahdollista hiihtää kaikkialla luonnonpuistojen alueella. (Vuoristo & Vesterinen 2005.)

3 METSÄSTYS HARRASTUKSENA

Suomessa on yhteensä noin 300 000 metsästäjätutkinnon suorittanutta metsästäjää. Tämän luvun alussa käsittelen metsästystä harrastuksena, metsästysoikeutta sekä suomalaiselle metsästyskulttuurille ominaisia piirteitä. Myöhemmin tässä luvussa määrittelen *metsästysmatkailu*-käsitteen sekä pohdin sen laajempaa taloudellista merkitystä Suomessa.

3.1 Metsästäjät Suomessa

Metsästys on Suomen laissa määritelty seuraavasti:

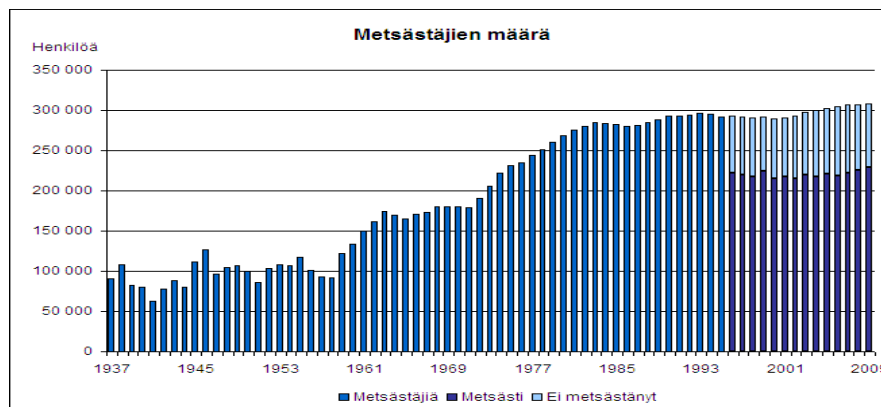
Metsästyksellä tarkoitetaan luonnonvaraisena olevan riistaeläimen pyydystämistä ja tappamista sekä saaliseläimen ottamista metsästäjän haltuun (Metsästyslaki 2 § via Pylkkänen 2003, 15.)

Suomessa eränkävynnin ja metsästämisestä luonne on ajan kuluessa muuttunut. Metsästys ei enää ole elinkeino, vaan enemmänkin harrastus. (Metsästysopas, 2003) Metsästysharrastuksen aloittaminen on mahdollista kaikille. Metsästäjän on kuitenkin huomioitava metsästyslait ja -asetukset. Suomen lain mukaan metsästäminen on mahdollista, mikäli henkilö suorittaa metsästäjätutkinnon, hankkii aseenkantoluvan, maksaa valtion riistanhoitomaksun. Henkilön tulee myös joko kuulua metsästysseuraan tai olla maanomistaja (ks. myöhemmin kohta 3.2). Näiden lisäksi tärkeitä taitoja ovat aseenkäsittelytaito ja ampumataito, jotka jokaisen metsästäjän tulisi hallita. Varsinaista ampumakoetta ei kuitenkaan vaadita kuin hirven, peuraeläinten ja karhun osalta. On mahdollista metsästää myös ilman asetta esimerkiksi loukuilla ja jalkanaruilla. Metsästyksiä voi harjoittaa ainoastaan riistaeläinten metsästyskauden aikana. (Metsästäjän opas 2003; Metsähallitus 2010.)

Aiemmin riistanhoitopiirit järjestivät yhdessä riistanhoitoyhdistysten kanssa metsästäjätutkintoon vaadittavia tutkintokokeita eri paikkakunnilla. Metsästäjien keskusjärjestö ja 15 riistanhoitopiiriä yhdistettiin 1.3.2011 Suomen riistakeskukseksi ja nyt kokeet järjestetään riistakeskuksen ja yhdistysten toimesta (Suomen riistakes-

kus 2011). Tutkintokokeita ja metsästäjäkursseja järjestetään kesäisin ennen syksyllä alkavaa metsästyskautta. Metsästäjätkutinto on maksullinen, mutta ikärajan. (Suomen riistakeskus 2015.) Tavallisin tutkintokokelas on noin 16-vuotias poika (Lähteenoja 2010).

Metsästäystä harrastetaan paljon Suomessa ja esimerkiksi Oulun läänissä metsästyksen on erittäin suosittu harrastus. Vuonna 2010 Suomessa oli noin 300 000 metsästäjäntutkinnon suorittanutta metsästäjää (Tilastokeskus 2010), joista noin 42 000 Oulun läänissä (Oulun riistanhoitopiiri 2010). Tällä hetkellä Suomessa on noin 17 500 naismetsästäjää ja määrä on lisääntymässä (Tv-uutiset 6.2.2011). Kuviossa 1 esitetään diagrammi metsästäjien määrästä Suomessa. Tumman sininen pylväs kuvaa aktiivisia metsästäjiä.

KUVIO 1 Metsästäjien määrä Suomessa (Tilastokeskus)

Metsästäjien määrä on noussut tasaisesti 1960-70 luvuilta nykypäivään. Ennustettavissa on kuitenkin metsästysharrastuksen väheneminen vuoteen 2030 mennessä. Samalla riistamäärien ennustetaan kasvavan. Metsästyksen harrastajien vähenemisen taustalla on se, että metsästäjät ikääntyvät, eikä uusia metsästäjiä tule tarpeeksi tilalle. (Lähteenoja 2010). Myös metsästysseuroissa on huomattu seurojen ”ukkoutuminen” eli uusia nuoria jäseniä ei tule seuraan vanhojen jäsenten tilalle. Näin ollen metsästäjien keski-ikä kasvaa. (Metsästäjä 3/2011, 3) Metsästäjät hoitavat käytännöllisesti katsoen riistanhoitotyön Suomessa, sillä he hoitavat riistanlaskennan, -ruokinnan ja pitävät riistakannat kohtuullisina. Metsiimme tarvitaan jatkossakin metsästäjiä hoitamaan nämä edellä mainitut asiat. Metsästysmatkailun

kehittäminen voisi edistää uusien metsästysharrastajien löytämistä metsästys-harrastuksen pariin.

Huomioonotettavaa on kuitenkin se, että Suomessa suhtaudutaan yleisesti myönteisesti metsästykseseen toisin kuin useassa muussa maassa. Kanadassa on tehty tutkimus (Campell 2010), jonka mukaan suurin osa metsästäjistä on miehiä, jotka asuvat maaseudulla tai pikkukaupungeissa. Metsästyksen vastustajat taas ovat tutkimuksen mukaan kaupunkilaisia, suhteellisen korkealle koulutettuja naisia. Maaseudun asukkailla on elinympäristönsä puolesta paremmat mahdollisuudet päästä metsälle ja heillä on myös kokemusta metsästyksestä, ehkä jopa usean sukupolven ajalta. Kaupunkilaisilla taas näitä ei niin usein ole. He ovat jollakin tapaa vieraantuneet metsästyskulttuurista ja vastustavat metsästystä mahdollisesti tiedon puutteen vuoksi. Tutkimuksen mukaan olisi tärkeää lisätä ihmisten tietoisuutta metsästyksestä. (Campell 2010.)

Edellä mainitun tutkimuksen tuloksia mukaillen voidaan arvioida, että suomalaisten usein myönteinen suhtautuminen voi johtua siitä, että Suomessa ei ole suurkaupunkeja ja kaupungistuminen on ollut hitaampaa. Ihmiset asuvat maaseudulla tai pienehköissä kaupungeissa ja yhteys luontoon on säilynyt paremmin kuin suurkaupungeissa.

3.2 Metsästyoikeus

Metsästyoikeus määritellään maanomistajan oikeudeksi metsästä ja määrätä metsästyksessä omilla maillaan. Metsästyslain mukaan metsästyoikeus on maanomistajalla, mutta maanomistaja voi vuokrata tai luovuttaa vastiketta vastaan tai vastikkeetta metsästyoikeutensa edelleen. Yleisenä käytäntönä on, että maanomistaja vuokraa metsästyoikeutensa paikalliselle metsästysseuralle. Useimmiten maanomistaja saa tästä maksuksi esimerkiksi hirvenlihaa ja / tai kutsun seuran hirtveijaisiin. Vuokrasopimus tehdään määräajaksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi. Se voidaan tehdä joko kirjallisena tai suullisena. Luovuttuaan metsästyoikeudestaan maanomistaja luopuu myös oikeudesta antaa metsästyslupaa edelleen. (Metsästäjän opas 2003.)

Jokaisella metsänomistajalla on metsästysoikeus omilla maillaan. Haastattellessani maanomistajia tätä työtä varten kävi ilmi, että metsästysseurojen käytäntö metsästysoikeuden vuokraamisesta on juurtunut syväälle suomalaiseen metsästyskulttuuriin. Käytännöksi on muodostunut vuokrata metsästysoikeus paikallisille metsästysseuroille, ja usein metsästysoikeus annetaan vastikkeetta. Vain pieni osa maanomistajista jättää vuokraamatta metsästysoikeuden paikallisille metsästysseuroille. Metsästäjä-maanomistaja hyötyy metsästysoikeutensa vuokraamisesta siten, hän että saa tuolloin oikeuden metsästää koko metsästysseuran alueella. (Metsästys- ja aselaki 2003.)

Suomen maa-alasta kaksi kolmasosaa on metsämaata. Enemmistö metsistä on yksityisten omistuksessa: kaiken kaikkiaan 65 % metsistä on yksityisomisteista. (Lähteenoja 2010). Omistuksen pirstoutuminen nähdään uhkana suomalaisille metsille. Pirstoutumisen taustalla vaikuttavat maanviljelys- ja metsätilojen jakautuminen. Tiloille ei välttämättä löydy uusia jatkajia, ja perinnönjaossa tilat ja maat jakautuvat useammille henkilöille. (Simola, Taloustaito 07/2010.)

Yksi metsänomistuksen muoto on yhteismetsä. Se ei ole uusi metsän omistamisen muoto, mutta 2000-luvulla lainsäädäntöä on muutettu, jotta yhteismetsän omistaminen olisi houkuttelevampaa ja metsätilojen pirstoutumista voitaisiin estää. Yhteismetsällä tarkoitetaan sitä, että sen osakkaat omistavat osuuksia yhteisestä metsästä. Osakkailla ei tällöin ole omia palstoja, vaan jokainen osakas omistaa yhteismetsän osuuksia sen verran kuin on niitä ostanut. Simolan (2010) määritelmän mukaan yhden osuuden arvo on käytännössä yhteismetsän arvo jaettuna osuuksien lukumäärällä. (Simola, Taloustaito 07/2010, 34.) Yhteismetsän omistajat voivat vuokrata metsästysoikeutensa muille tai metsästää itse omistamallaan maalla.

3.3 Suomalainen metsästyskulttuuri

Metsästys on osa kulttuuriperintöä. Suomalaiset ovat olleet metsästäjä- ja keräilijäkansaa. Maanviljelyskulttuuri on tullut meille myöhemmin kuin esimerkiksi Lähi-

itään. Suomalaiset tulivat muulle maailmalle tutuiksi turkiskaupan kautta. Hyvät ja lämpimät turkikset olivat haluttua kauppatavaraa 1300–1600 -luvulla. (Haataja. 2003.)

Suomalainen metsästyskulttuuri poikkeaa keskieurooppalaisesta metsästyskulttuurista siten, että suomalainen metsästäjä on kautta aikojen käynyt metsällä ravintoa hankkiakseen ja ikään kuin nöyrästi mennyt ”pyytämään” saalista. Kirjassaan *Tuo hiisi hirviäsi* Lehikoinen kuvaa metsästystä kirjoittaen: ”Metsältä ei vaa-dittu, vaan siltä pyydettiin.” (Lehikoinen 2007.) Tästä on seurausta nykykielessäkin käytettävä *pyynti*-sana, joka on muistuttamassa menneistä ajoista. Vertaamalla suomalaista metsästyskulttuuria saksalaiseen tai englantilaiseen metsästyskulttuuriin eron huomaa. Saksassa ja Englannissa metsästysharrastus on perinteisesti kuulunut lähes yksinomaan varakkaiden ihmisten etuoikeuksiin. Kyse ei ole niinkään ollut ruuan hankkimisesta, vaan ampumaharrastuksesta ja virkistystoiminnasta.

Suomalaiseen metsästyskulttuuriin kuuluu läheisesti koirien käyttö. Suomalaiset koirarodut on jalostettu metsästyksen ja paimentamisen avuksi. Suomalaisista koiraroduista suomenpystykorvaa käytetään haukkuvana lintukoirana, suomenajokoiraa (ks. kuvio 2 s. 14) ajavana koirana ketun ja jäniksen metsästyksessä ja karjalankarhukoira suurriistan pyynnissä. Paimentavia koiria ovat lapinporokoira ja suomenlapinkoira, joita käytetään poronhoidossa. (Kennelliitto.)

KUVIO 2 Suomenajokoira (Seppo Männistö)

Vuonna 2010 Suomessa eniten metsästetyt riistalajit olivat kappalemäärissä mitattuna sinisorsa, sepelkyyhky, teeri, tavi, supikoira, metsäjänis, hirvieläimet ja rusakko. Kilomääräisesti eniten kaadettiin hirviä. Vuonna 2010 vuotuinen hirvieläinten kaatomäärä oli 90 000 yksilöä, joista hirviä oli 68 400 yksilöä. Oulun Eteläisen alueella kaadettiin hirvieläimiä 5 904 kpl. (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tilasto 2010) Vuonna 2012 hirviä kaadettiin 40 000 yksilöä (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos tilasto 2012) Seuraavassa kuviossa 3 hirvi on kuvattuna suojavärissään.

KUVIO 3. Hirvi (Seppo Männistö)

3.4 Metsästysmatkailu

Metsästysmatkailu on matkailua, jonka päämotiivina on metsästäminen. Metsästysmatkailuun liittyy kuitenkin kiinteästi myös luontoelämys. Metsästysmatkailu on suurelta osin elämyksen ja luonnon läheisyyden kokemista. Metsästysmatkailu on sekä luontomatkailua että erämatkailua. Toisinaan voi olla vaikeaa erottaa niitä toisistaan, eikä se ole aina tarpeenkaan.

Suomessa yli 200 yritystä toimii jollakin tapaa metsästysmatkailualalla. 50 näistä yrityksistä tarjoaa kokonaisia pakettimatkoja. Metsästysmatkailua ei kuitenkaan voi pitää suurena bisneksenä Suomessa, vaikka ulkomaalaisten kiinnostus on kasvanut parin viime vuoden aikana. Uudet ja erilaiset metsästyskokemukset kiinnostavat ulkomaalaisia metsästysmatkailijoita. Näitä ovat esimerkiksi hirven-, metsäkänalintujen- ja karhunmetsästys Suomessa. (Lapin kansa 14.8.2010.)

Suomessa parhaat edellytykset metsästykseseen ja erä/metsästysmatkailuun on Pohjois- ja Itä-Suomessa, koska siellä asutus on harvaa ja metsästysalueet ovat yhtenäisiä ja laajoja. Oletettavaa on, että muuttoliike asutuskeskuksiin luo mahdollisuuden suunnata uusia ulkopuolisia metsästäjiä poismuuttaneiden tilalle ja sitä kautta kaupallisten palveluiden kysyntä lisääntyy näillä alueilla, jolloin myös erämatkailusektori vahvistuu. (Keskinarkaus, Matilainen & Kurki, 2009.) Tutkimuksissa on tullut ilmi, että luontomatkailu tukee aluetaloudellista kehitystä ja sosiaalista kestävyyttä. Luontomatkailulla katsotaan olevan merkitystä aluetaloudellisesti, sillä matkailijat tulevat syrjäseuduille ja suurin osa heidän kuluttamastaan rahasta (jopa 80 %) jää alueelle. Työllistävä vaikutus on myös huomattava, sillä yleensä palvelut toteutetaan paikallisin voimin. (Koivula & Saastamoinen 2005.)

Suomalaiset metsästysmatkailijat voidaan jakaa kolmeen metsästäjätyyppiin:

- 1) *Tee-se-itse -mies* (lupametsästäjät)
- 2) *Pakettimatkan ostaja*
- 3) *Business-toveri*

Näillä kolmella tyyppillä on erilaiset tarpeet, mitä tulee metsästysmatkailupalvelun tarjoamiseen. Tyypeistä yleisin ja vaatimattomin on (1) *tee-se-itse -mies*, josta käytetään myös nimitystä lupametsästäjä. Hän ostaa tyyppillisesti vieraskortin joko jonkin metsästysseuran maille tai valtion maille ja käy itsenäisesti metsästävässä. Suomalainen metsästyskulttuuri ilmenee tämän tyyppin metsästäjässä. Saalistakunta ei ole, sillä metsällä ollessa ”pyydetään” saalista. Taito ja onni tuovat saaliin. Toinen tyyppi, *pakettimatkan ostaja* (2), on yleensä keski-ikäinen tai vanhempi, melko varakas mies. Hän haluaa kokemuksen, jota muistella, sekä tutun ja luotettavan matkanjärjestäjän. Hän on taloudellinen ja hänen toiveisiinsa kuuluu paketti, johon sisältyy kaikki. Kolmantena metsästysmatkailijatyypinä erottuu niin sanottu business-toveri (3). Hän on yleensä alueella toimivan yrityksen asiakas tai liikekumppani, jolle järjestetään ja tarjotaan metsästysmatkailukokemus esimerkiksi hirvijahdissa. (Grenfors 2010.)

Hirvenmetsästys on yksi parhaimmin toimivista metsästysmatkailun kaupallisista tuotteista Suomessa. Hirvenmetsästys toteutetaan ryhmätyöskentelynä ja siihen voi helposti ottaa mukaan muutaman ennestään tuntemattoman henkilön ryhmän jatkoksi. Yhteistyö ja kommunikointi ovat tärkeitä hirvijahdissa. Jokaisen on tiedettävä paikkansa passissa, turvallisuuden ja mahdollisen kaadon varmistamiseksi. Hirvenmetsästystä myydään kaupallisena metsästysmatkailutuotteena myös Oulun Eteläisessä (Haastateltava 1; Haastateltava 2, 2010.)

Helsingin yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa löydettiin 4 erilaista kaupallisen hirvenmetsästyksen toimintamallia, metsästysmatkailijoille (ks. jäljempänä taulukko 1.) Keskeisenä toimijana eli palvelun tuottajana on joko metsästysseura tai metsästysmatkailuyritys. Palvelun tuottajat voivat toimia joko yksin tai yhteistyössä toistensa kanssa. Kolmessa ensimmäisessä mallissa asiakas otetaan mukaan yhtenä metsästysseuran omana jäsenenä hirviporukkaan, jolloin asiakas on osallinen kaatolupakiintiöön. Seura huolehtii myös tarvittavat luvat. Toimintamalli 4 on käytössä vain valtion mailla. Mallit 1–3 ovat käytössä vapaan metsästysoikeuden alueilla. Päätoimija huolehtii asiakaskontakteista, myynnistä ja markkinoinnista sekä paketista kokonaisuudessaan. (Metsästysmatkailu ja sen kestävyys valtion mailla 2009, 25.)

TAULUKKO 1. Hirven metsästyksen kaupalliset toimintamallit valtion mailla.

1. Metsästysseura päätoimijana ottaa mukaan asiakkaita omaan jahtiinsa. Toimivat yksin.	2. Metsästysseura päätoimijana myy hirvenmetsästysmahdollisuutta, ostaa matkailupalveluja yrityksiltä.
3. Yritykset myyvät hirvenmetsästysmahdollisuutta, jonka järjestävät metsästysseuran kanssa yhteistyössä.	4. Yritykset toimivat yksin ja hakevat asiakkailleen oman alueen ja pyyntiluvat.

3.4.1 Metsästysmatkailun taloudellinen merkitys

Tutkimustietoa metsästysmatkailun taloudellisesta vaikutuksesta löytyy vasta vähän. Metsästysmatkailua on vaikea erottaa omaksi alakseen, koska se sisällytetään usein luontomatkailuun. Metsästysmatkailupalveluja tarjoavat maatilamatkailuyrittäjät, ohjelmapalveluyritykset ja metsästysseurat. Näille yrityksille on tyypillistä toimia sesonkiluontoisesti. Vuositulot näillä yrityksillä on sadoista euroista yli 10 000 euroon. Metsästysseuroista vain pieni osa tarjoaa kaupallisesti metsästysmatkailua. Näistäkin suurin osa toimii Etelä-Suomessa yksityisellä maalla. Metsästysseuroja on noin 4000 Suomessa ja 30-50 niistä tarjoaa kaupallista metsästysmatkailupalvelua. (Matilainen & Keskinarkaus, 2010.)

Keskinarkaus ja Matilainen tutkivat raportissaan *The economic role of hunting tourism, examples from northern areas*, kuinka paljon metsästysmatkailija kuluttaa rahaa Itä-Lapissa. He toteavat aluetaloudellisen merkityksen olevan suuri, sillä pienriistanpyytäjien laskettiin tuoneen 5,86 miljoonaa euroa Itä-Lappiin vuonna 2008. Tutkimuksessaan he jakoivat metsästäjät pienellä budjetilla ja suurella budjetilla kuluttaviin asiakkaisiin. Pienen budjetin asiakas kulutti 127 euroa päivässä ja suuren budjetin asiakas 338 euroa päivässä.

Haakana (2007) kirjoittaa opinnäytetyössään, että saksalaisista metsästäjistä 40 % käy metsästävässä ulkomailla. Hän lisää, että saksalainen metsästysmatkailija kuluttaa keskimäärin 1250–3000 euroa metsästysmatkansa aikana. (Haakana 2007.)

3.4.2 North Hunt

North Hunt -metsästysmatkailuhanke toteutettiin vuosina 2008-2010. Hankkeen tavoitteena oli syrjäisten seutujen luonnon mahdollisuuksien kestävä kehityksen mukainen käyttö ja kilpailukyvyyn vahvistaminen. Hanke oli osa Northern Periphery-ohjelmaa ja toteutettiin Kanadan, Skotlannin, Islannin, Ruotsin ja Suomen pohjoisilla syrjäseuduilla. Viidestä maasta oli mukana 10 yhteistyökumppania toteuttamassa hanketta. Suomessa hanketta koordinoi Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, yhteistyökumppanina toimi Haapaveden ammattiopisto. Alueellisina yhteistyökumppaneina toimi Savon ammatti- ja aikuisopisto sekä Lapin ammattiopisto. (North Hunt 2010)

Hankkeen tavoitteena oli myös kerätä ja tarjota tietoa sekä luoda yhteisiä pelisääntöjä metsästysmatkailualan yrittäjille. Monipuolinen tieto palvelee yrittäjien lisäksi myös asiakkaita, sidosryhmiä ja viranomaisia. Vaikka metsästysmatkailu on vain marginaalinen osa luontomatkailua, kestävä kehitys on keskeisessä roolissa metsästysmatkailua kehitettäessä. Liiketoiminnan laajuutta rajaavat riistakannat ja niiden vaihtelevuus ja siksi onkin löydettävä toimintamalleja, joiden avulla ekologinen kestävyys voidaan ottaa huomioon. (North Hunt -seminaari: 17.–18.11.2010.)

Matkailu kaipaa uusia aktiviteetteja sesongin ulkopuolella. On alettu nähdä, että metsästysmatkailulla voisi olla merkitystä aluetaloudellisesti. Sillä olisi vaikutusta työllisyyteen, metsien monikäyttöisyyteen ja paikalliskulttuuriin. Suomessa yritystoiminta metsästysalalla on ollut kirjavaa; on päätoimisia ja sivutoimisia yrittäjiä ja seuratoiminnan kautta toimivia. Liiketoiminnan onnistumisen vuoksi yhteisten pelisääntöjen löytyminen on tärkeää.

North Hunt -metsästysmatkailuhanke järjesti seminaarin *Mission impossible? Sustainable hunting tourism* Rovaniemellä 17.–18.11.2010. Seminaarissa painotettiin metsästysmatkailua liiketoimintana ja pureuduttiin sen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Ensimmäisenä päivänä esiteltiin toimivia ja menestyviä metsästysmatkailuyrityksiä eri maista ja käsiteltiin alan kehittämismahdollisuuksia. Toisena päivänä esitykset olivat tutkimuspainotteisia ja tarjosivat uusimpia tutkimustuloksia liittyen

metsästysmatkailun kestävään kehitykseen. Seminaarin aikana kuultiin 17 puhujaa seitsemästä eri maasta (*North Hunt Northern Periphery Program 2007–2013*). Opinnäytetyössäni olen viitannut neljän eri puhujan luento.

3.4. Kestävä kehitys

Nykyisin kiinnitetään yhä enemmän huomiota ekologiseen ajatteluun ja puhutaan hiilijalanjäljestä sekä kestävästä kehityksestä. Bruntlandin komission (1987) mukaan ”Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää ympäristön ja nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa.” Kestävässä kehityksessä otetaan huomioon ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Tämä pitää sisällään ajatuksen siitä, että toimitaan sopusoinnussa luonnon, ihmisten ja elinkeinoelämän kesken. Ei kuluteta tuhlaamalla, vaan ihmisarvoa ja luontoa kunnioittamalla. (Valtion ympäristöhallinto 2011.)

Suomalainen metsästys tukee kestävästä kehitystä. Näin voidaan ajatella myös metsästysmatkailun tekevän. Esimerkkinä voidaan käyttää suomalaista metsästysmatkailijaa, joka viipyy keskimäärin pidennetyn viikonlopun verran matkustaessaan kotimaassa. Hän tuo mukanaan tarvitsemansa tavarat. Hän syö paikallista lähiruokaa, jota useimmiten tarjotaan majapaikoissa. Lentomatkat voidaan katsoa olevan matkan ainoa kestävä kehityksen vastainen tekijä. Massaturismiin verrattuna luontomatkailu on lähempänä kestävästä kehitystä, vaikka ”vihreä turisti” on vielä harvinainen. (Wollscheid 2010.)

Metsästysmatkailija menee luontoon luonnon ehdoilla. Suomen metsissä liikkueensa ja ampuessaan mahdollisesti riistalaukauksen, suorittaa metsästysmatkailija riistanhoitotyötä, koska riista on kiintiöitetty. Metsästä saa toisin sanoin eläinkantojen säilymiseksi ampua vain tietyn määrän riistaa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

4.1 Toteutus

Tutkimuksen opinnäytetyöhöni tein haastattelemalla Oulun Eteläisen alueella erityyppisiä metsästäjiä. Tarkoitukseni oli tässä työssä tutkia, onko Oulun Eteläisen alueella metsästysmatkailutoimintaa. Lisäksi halusin selvittää, missä muodossa metsästysmatkailua esiintyy sekä miten siihen suhtaudutaan. Minua kiinnostaa esimerkiksi se, suhtautuvatko maanomistaja ja metsästäjä eri tavalla metsästysmatkailijoihin. Oulun Eteläisen alueeseen kuuluu Nivala-Haapajärven, Siikalatvan ja Ylivieskan seutukunnat, yhteensä 14 kuntaa. Kuviossa 4 on kartta Oulun eteläiseen kuuluvista kunnista.

KUVIO 4. Oulun Eteläinen (Oulun Eteläinen)

Yhtä haastateltavaani lukuun ottamatta kaikki haastatellut olivat aktiivisia metsästyksen harrastajia.

Kymmenen haastateltavaani harrasti metsästystä tai työskenteli sen parissa seuraavasti:

- kaksi (2) metsästysmatkailuyrittäjää
- yksi (1) metsästysmatkailusta kiinnostunut yrittäjä
- yksi (1) metsästysmatkailun opettaja

yksi (1) metsästysseuran puheenjohtaja
kaksi (2) eräoppaan koulutuksen saanutta toimijaa
kolme (3) metsästyksen harrastajaa sekä
yksi (1) riistanhoidonvalvontaviranomainen.

Haastateltavat Oulun Eteläisen alueelta olivat Kalajoelta, Siikalatvalta, Kärsämäeltä, Reisjärveltä ja Sievistä. Jaottelen tutkimuksessani edellä mainitut haastateltavani metsästysmatkailupalvelun tarjoajiin, kuluttajiin ja asiantuntijoihin.

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusmenetelmäni on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Laadin kysymykset valmiiksi ja haastatteluissa saatoin vaihdella kysymysten järjestystä ja muotoa haastateltavan mukaan. Tarkoituksenani oli saada haastattelutilanteet pysymään mahdollisimman luontevina.

Ennen varsinaista haastattelua soitin haastateltaville ja esittelin itseni ja kerroin opinnäytetyöstäni. Samalla sovimme kullekin haastateltavalle sopivan haastatteluajan ja -tavan. Haastattelut suoritin sovituissa paikoissa sovittuna ajankohtana ja tallensin ne sanelukoneelle tai kirjoittamalla itse samanaikaisesti muistiinpanoja riippuen haastattelutavasta. Kerätessäni tietoa pyrin samalla analysoimaan materiaalia. Myöhemmin litteroin haastattelut. Kuuntelin ja luin ne useaan kertaan. Puh- taaksikirjoitetut haastattelut tallensin tietokoneelle. Puhelinhaastattelut kirjasin puhelun yhteydessä ja kirjoitin puhtaaksi heti haastattelun jälkeen. Hyviä puolia puhelinhaastattelusta on heti saatavat vastaukset ja se, että ulkopuoliset eivät pysty vaikuttamaan vastauksiin. Tutkijan on tärkeää omata ihmisten käsittelytaitoa, jotta voi saada vastauksia.

Aineiston analysointi alkoi jo haastattelutilanteessa, kun kirjasin vastauksia. Luotin omaan intuitioon tutkijana, mutta pyrin kuitenkin olemaan objektiivinen. Tiivistin ja tulkitsin jo haastattelun aikana ja kerroin siitä haastateltavalle, kysyen: ”tarkoitatko, että...?” Luin myös muiden tekemiä tutkimuksia. Kvalitatiivisen analyysiin tekniikat ovat moninaisia. Kvalen mukaan analyysi voi tapahtua jatkumolla, jonka ääripäiksi voidaan nimetä kuvaus ja tulkinta. Minun käyttämäni analysointitapaa voidaan nimittää itseään korjaavaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136-37)

Tutkimukseeni liittyi myös kvantitatiivinen osa, jonka tein yhteistyössä Kimmo Piipon kanssa. Olin mukana toteuttamassa esiselvityshanketta *Metsästä matkailutuotteita* Pyhännän ja Siikalatvan kuntien alueella. Tutkiessani maanomistajien mielipiteitä suoritin erillisen kyselylomakehaastattelun puhelimitse. Kyselylomake oli Kimmo Piipon laatima. Se oli suunnattu maanomistajille sekä metsästysseuroille. Tämä osa tutkimustani on määrällinen eli kvantitatiivinen. Tulokset tästä osiosta on kirjoitettu lukuun 4.4.

Yhdistämällä eri menetelmiä olen pyrkinyt lisäämään tutkimukseni luotettavuutta. Olen käyttänyt sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Lisäksi keräämäni aineisto on laaja ja monipuolinen: olen käyttänyt tutkimuksessani esimerkiksi tilastoja ja erityyppisiä haastatteluja. Tätä voidaan sanoa triangulaatioksi tai metodien yhdistämiseksi.

Triangulaation sijaan monet tutkijat käyttävät nykyään muitakin termejä kuvaamaan eri menetelmien käyttöä tutkimuksessa. Brannen puhuu (1992) puhuu metodien yhdistämisestä (mixing methods). Erityisesti hän tarkastelee määrällisen ja laadullisen tutkimuksen yhdistämistä. Burgess (1982) käyttää termiä monimetodinen lähestymistapa. Janesick (2000) puolestaan ehdottaa triangulaation korvattavaksi termillä kiteyttäminen (crystallization). Tutkimus on kuin kristalliin katsomista. Mitä me näemme kun katsomme kristallipalaa riippuu siitä kuinka katsomme sitä. (Hirsjärvi, Remes. & Sajavaara. 2007, 218.)

Validiteetti ja reliabiliteetti käsitteet ovat peräisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Niiden avulla tutkija on pyrkinyt pääsemään käsiksi objektiiviseen totuuteen ja -todellisuuteen. Lisäksi niillä on pyritty mittaamaan luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 185.) Laadullisen tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti tuodaan esille kuvaamalla tutkimusmenetelmää ja tutkimustilannetta tarkasti. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan selostus tutkimuksen kulusta. Tutkimuksen kaikki vaiheet tulee selostaa tarkasti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 217.) Reliaabelius voidaan ymmärtää siten, että kahdella eri tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos (Hirsjärvi & Hurme 2004, 18). Hirsjärvi & Hurme toteavat: ”Tutkimuksen on edelleen pyrittävä siihen, että se paljastaa tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa niin hyvin kuin mahdollista”. Tosin kyse on tutkijan tulkinnoista, johon hän pyrkii sovittamaan tutkittavien käsityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 189.)

4.2 Tulokset

Käsittelen tässä luvussa jokaisen ryhmän tulokset omana otsikoituna kappaleena.

4.2.1 Riistanvalvontaviranomainen eli asiantuntija

Haastateltavan riistanvalvontaviranomaisen mukaan Oulun Eteläisen alueella on pienimuotoista metsästysmatkailutoimintaa. Hänen tiedossaan on kaupallista yritystoimintaa ja ei-kaupallista toimintaa, joka on lähinnä seurojen ns. metsästäjävaihtoa, eli metsästysseurojen vierailijoita yksityisinä henkilöinä sekä suurten liikelämän yritysten järjestämiä hirvijahteja. Esimerkkinä on Rautaruukki Oulun Eteläisessä.

Haastateltavan mukaan metsästysmatkailun tarjoaminen yrittäjävetoisena on ammattimaisempaa kuin seuravetoisena. Hänen mukaansa metsästysmatkailua olisi kehitettävä sivutoimisena elinkeinona, eli hän ei nähnyt sitä itsenäisenä elinkeinona. Hänen tiedossaan oli, että sekä kotimaisia että ulkomaisia vierailijoita oli käynyt alueella metsästävässä. Hän lisäsi myös, että perhematkailu olisi lisääntyvässä, joten panostamista tuotekehittelyyn riittää. Haastateltava sanoi saaliin olevan tärkeää metsästysmatkailijoille, mutta sitä ei tietenkään voida taata.

Haastateltavan mielestä metsästysmatkailulla on selkeästi paikallistaloudellista hyötyä. Myös ajatustenvaihto koetaan hyväksi:

Vanha tuttu sanonta, että matkailu avartaa, pitää todella paikkaansa.

Metsästysmatkailun negatiivisena puolena nähtiin se, että vaihteleva suhtautuminen siihen ”repii” seuroja. Taloudellinen hyöty seuralle ei välttämättä auta, vaan jotkut ajattelevat, että seuran jäsenet menettävät jotain. Kuten haastateltava sanoi:

Luulevat, että se on heiltä pois, vaikka lihat jäisivät seuralle.

4.2.2 Metsästäjät eli kuluttajat

Valitsin haastattelemani metsästäjät eri ikäryhmistä. Pysin valitsemaan sekä sellaisia metsästäjiä, joilla on vahva sitoutuminen paikalliseen metsästysseuraan, että

sellaisia, jotka asuvat etäällä omasta metsästysseurastaan. Näin pyrin muodostamaan mahdollisimman heterogeenisen ryhmän, jolta toivoin saavani monipuolisia vastauksia. Haastatelluista metsästäjistä kaksi oli saanut eräoppaan koulutuksen. Toinen heistä myös toimi alan opettajana.

Kaikilla haastattelemistani metsästäjistä oli jonkinlaisia kokemuksia metsästysmatkailusta. He olivat joko itse matkustaneet metsästämään toiselle paikkakunnalle tai saaneet vierailijoita omaan metsästysseuraansa. Niin kutsutut lupametsästäjät ovat tavallisimpia metsästysmatkailijoita metsästysseuroissa. Samoin metsästäjävaihto oli tuttu asia kaikille haastateltaville, vaikkei sitä olisikaan varsinaisesti harrastettu heidän metsästysseurassaan. Metsästäjävaihdolla tarkoitan sellaista kanssakäymistä, että metsästysseuran jäsen kutsuu jonkun vieraspaikkakuntalaisen, yleensä tutun metsästäjän, vierailulle omaan seuraansa ja myöhemmin hänet itsensä kutsutaan vastavierailulle toisen seuran maille. Varsinaista kaupallista ja ammattimaista metsästysmatkailua olivat harrastaneet ainoastaan kaksi yrittäjää ja kaksi metsästäjää. Kyse oli sekä palvelun tuottamisesta että palvelun ostamisesta. Metsästysseurojen jäsenten suhtautumisesta metsästysmatkailuun annettiin kommentteja, jotka kuuluvat seuraavasti:

Katottu vähän pitkin nenänvartta, sen takia se on ollut vähän hankalaa. Ei suhtauduta positiivisesti, ei haluta. Tavallaan halutaan pitää se oma porukka ja oma pyynti omassa hallinnassa.

Seuran jäsenet suhtautuu positiivisesti, yllättävää kyllä. Sillon ku aikanaan ruvettiin tuomaan tämmöstä ajatusta ilmaan, että tänne tulis vierasmetsästäjiä oli semmosta mielipidettä ja että ei. Että ne tullee tänne tappamaan mejän kaikki riistan. Mutta mielipiteet muuttuu.

Kaikki suhtautuu , ainaki meillä, että you are welcome.

Se, mitä vierailijat olivat tulleet metsästämään, vaihteli paikkakunnittain. Kalajoella vesilinnustus oli suosittua, sisämaassa myös muun pienriistan metsästys. Määrällisesti pienriistan metsästäjiä oli eniten. Hirvijahti on kuitenkin kiinnostavin ja suosituin kaikista. Hirvijahti koettiin kaikkien haastateltavien osalta vartenotettavaksi

kaupalliseksi tuotteeksi, jota voitaisiin Oulun Eteläisen alueella markkinoida metsästysmatkailutuotteena. Pienriistasta erikoisuutena mainittakoon lehtokurppa, jota erityisesti etelä-eurooppalaiset asiakkaat olivat osanneet arvostaa.

Pääasiassa hirven metästykseen liittyvää. Sitte on muutamia kotimaasta, pienriistan metästäjiä tulee jänisjahtiin ja vesilintujahti on varmaanki vetovoimasin.

Pienriistan metästämiseen kotimaisia. Hirvijahtiin on Saksasta ollu ainakin kolomena vuonna ryhmä.

Hirvijahti myyntituotteena onnistuisi.

Houkuttimet Oulun Eteläiseen: hirvieläimet, kun kanta on suuri.

Saalis on yleensä tärkeä kaikille metsästäjille, mutta metsästyksestä nautitaan, vaikka saalista ei tulisikaan. Suomalainen metsästäjä ymmärtää myös sen, että saalista ei voi taata kenellekään. Tämä kävi ilmi tutkimushaastatteluissa. Kokonaisvaltainen elämys tuntui olevan vieraileville metsästäjille tärkeintä.

Saksassa työssä oleva on myöskin käynyt hirvijahdissa. Hänelle ei silloin onnistuttu järjestämään kaatoa. Hän oli turhan rauhaton mies, liikku ja hirvi tuliki minun etteen.

Kyllä se [saalis] ulukomaalaisille on [tärkein]. Etenki saksalaisille.

Ennemmin se ite tapahuma.

Riistalaukaus on tavoite. Mahdollisuus siihen tarjotaan. Saalistakuuta ei anneta. Kokonaiselämys on tärkein, vuorovaikutus tärkeää.

Roskaamisesta kysyessäni haastattelemani metsästäjät totesivat ykskantaan, että vieraiden tuomisesta metsästysmaille ei ollut aiheutunut metsän roskaantumista tai

tuhoja metsäpohjalle. Pidettiin jopa tavallista tärkeämpänä, ettei luontoon jäisi roskaa, kun liikuttiin metsällä asiakkaiden tai vieraitten kanssa.

Ei ainakaan nekatiivisesti [vaikuta]. Meidän oma porukka ko liikkuu tuola metässä, niin makkarapussia ei jätetä eikä säilykepurkkeja. Niin no sinne ei jää roskaa.

Positiivisina asioina ja kokemuksina haastateltavat metsästäjät totesivat yksimielisesti vuorovaikutuksen uusien ihmisten kanssa. Myös sellaiset metsästäjät, jotka olivat aluksi vastustaneet vierailevia metsästäjiä metsästysmaillaan, olivat myöhemmin osoittaneet tyytyväisyytensä vierailun tuomaan vaihteluun ja ”tuulettumiseen”.

Kulttuurillista kasvatusta.

Niin no, vuorovaikutus. Semmonen yhteistoiminta ja sitte samaten semmonen kahdenkeskinen yhteyvenpito helepottuu. Muissaki asioissa ko tullee tämmöset tuttavuuat.

Negatiivistä ei ole.

Positiivinen ajatustenvaihto, etenkin hirviporukassa.

Metsästysseuran jäsenet ovat hyötyneet, kun näkemykset ovat avaruneet.

Maanomistajan hyödyn koettiin olevan vähäistä. Sellainen asia tuli esille kuin hirvikannan säätely, joka vaikuttaa taimikkojen hyvinvointiin positiivisesti ja siitä on maanomistajille hyötyä.

4.2.3 Matkailuyritykset eli tuottajat

Haastattelemistani yrityksistä kaksi tarjosi asiakkailleen kaupallista metsästysmatkailutuotetta, yhtenä osana yrityksen tarjonnasta. Yksi haastatelluista suunnitteli metsästysmatkailupalveluja tarjoavan yrityksen perustamista.

Yksi yrittäjä näki mahdollisuuden uuden elinkeinon kehittämiseen alueelle. Metsästysmatkailua voisi myydä pariskunnille tai perheille aktiivilomana, jonka yhtenä mahdollisuutena olisi metsästys. Hänen mielestään maanomistajienkin tulisi saada niin halutessaan korvausta maittensa metsästyskäyttöön luovuttamisesta. T

Toinen yrityksistä toimi osuuskuntaperiaatteella. Heillä oli tarjolla maatilamajoitusta ja pitopalvelutoimintaa. Metsästysmatkailu oli palvelu, jota he näiden lisäksi tarjosivat asiakkailleen. Metsästysseura oli yhtiöittänyt toimintansa hirvenmetsästyksen osalta. Kaupallinen hirvenmetsästysmahdollisuus järjestettiin siis yhteistyössä metsästysseuran kanssa, joka sai tuloja metsästysmatkailijan ottamisesta mukaan hirvijahtiin. Tuloja saatiin myös kaatomaksuista. Hirvensarvet eli trofeet oli pisteytetty. Metsästysseura sai isommat tulot isommista trofeista. Sekä toiminnan johtajan että metsästäjien mukaan tällainen metsästysseuran liiketoiminta oli mielekäs-tä toimintaa. Metsästysseura hirvenmetsästyksen osalta oli rakentanut uudet tilat hirviporukalle ja ylläpitivät taloa matkailutuloilla. Asiakaskunta koostui kotimaisista ja ulkomaalaisista metsästäjistä. Ulkomaalaisista metsästäjistä suurin osa tuli saksankielisistä maista.

Kolmas haastattelemistani metsästysmatkailuyrityksistä oli toiminut jo kohtuullisen pitkään alalla. Yritys oli aloittanut vuokraamalla yhtä mökkiä, josta yritystoiminta oli lähtenyt laajenemaan tarjoten tänä päivänä metsästys-, kalastus- ja luontomatkailua ohjelmapalveluineen. Metsästyspalveluja tarjottiin asiakkaille yhden päivän mittaisesta opastuksesta useamman päivän pakettimatkaan. Asiakaskunta koostui suomalaisista ja ulkomaalaisista metsästäjistä ja metsästäjäporukoista. Metsästysseura sai hirvijahdista tuloja päivämaksun sekä kaatomaksun (50-100 €) muodossa, joita käytettiin yhteiseksi hyödyksi esimerkiksi metsäautoteiden kunnostukseen, kodan ja nylkyhallin rakentamiseen.

Ulkomailta tulevat metsästysmatkailuasiakkaat olivat saksalaisia, itävaltalaisia ja italialaisia. Saksankielisille matkailijoille metsästysmatkailutuotetta myydään matkatoimiston kautta kohdemaassa. Yritys oli myös käynyt kohdemaassa messuilla esittelemässä metsästysmatkailupaketteja ja mahdollisuutta metsästää Suomessa. Myös Italian markkinoille oli avautumassa uusia markkinointikanavia. Nykyään tietoa matkailupalveluja tarjoavista yrityksistä etsitään usein Internetistä. Kummallakin haastattelemani yrityksellä on kotisivut, jotka palvelevat asiakkaita suomeksi, englanniksi ja saksaksi.

Kysyin haastattelemitani matkailupalveluiden tarjoajilta, miten kotimaiset ja ulkomaalaiset metsästäjät suhtautuvat metsästämiseen ja saaliiseen. Eräs haastateltava kertoi ulkomaalaisten olevan enemmän kiinnostuneita kokonaisuudesta kuin pelkästä saaliista, joka taas tuntui olevan kotimaisille metsästäjille tärkeää. Saksalaiset metsästäjät esimerkiksi kunnioittavat kaadettua hirveä ja tahtovat kunnioittavin ja seremoniallisin elkein tuoda hirven pois metsästä.

Pääasiassa metsästäjät ovat olleet hyvin tyytyväisiä metsästystapahtumaan.

Eräs haastateltavistani kritisoi metsästysseurojen toimintaa, sillä suuri osa metsästysseuroista ottaa nykyään seuran jäseneksi niin sanottuja maattomia esimerkiksi sukulaisuussuhteen kautta. Näille maattomille voidaan antaa liikaa sananvaltaa metsästysseuran toiminnassa. Esimerkiksi seuran myydessä lihoja vain minimiosa tuloista tulee käytettäväksi seuran ja lähiympäristön hyväksi. Haastateltavan mielestä nykyiset metsästysseurat pitäisi purkaa ja maanomistajien pitäisi perustaa ne uudelleen.

Nykyään maanomistajat jäävät Mopen osille, kun maattomat syövät [seuraan] tulevat varat.

Metsästysretket toteutettiin kummassakin yrityksessä metsästysoppaan opastuksella. Tämä on tärkeää sekä jahdin onnistumisen että turvallisuuden kannalta. Haastateltava piti oppaan kielitaitoa erittäin tärkeänä asiana. Se, että voi kommunikoida ulkomaalaisen metsästysmatkailijan kanssa, on tärkeää pyynnin onnistumiselle. Myös matkailijalle jää mukavampi muisto, kun eräopas kertoo luonnon

kasveista ja eläimistöstä. Oppaalla on useimmiten metsästyskoira mukana, joko saksanseisoja tai pystykorva. Koiravalinta määräytyy riistan eli metsästyskohteen mukaan. Pakettimatkat toteutettiin yhteistyössä sidosryhmien kanssa, joita ovat muun muassa eräoppaat, koirakennel, siivouspalveluyritys, lohilammikkoyrittäjä, taksi, ravintolat ja preparoiijat.

4.2.4 Maanomistajat

Maanomistajien mielipiteet selvitettiin lähettämällä heille joulukuussa 2010 esittelykirje hankkeesta sekä kyselylomake. Kuukauden kuluttua aloitettiin puhelinhaastattelut. Mahdollisimman monen vastauksen saamiseksi käytettiin puhelinhaastattelumenetelmää. Haastatellessani maanomistajia Siikalatvan ja Pyhännän kunnan alueilla otin sattumanvaraisen otannan, jossa on 30 mielipidettä, 30:sta yksi jätti vastaamatta. Vastaajina oli sekä miehiä että naisia. Osa vastaajista oli metsäyhtymän tai yhteismetsän osakkaita. Suurin osa vastaajista asui paikkakunnalla, jossa omisti maata. Noin kolmannes oli ulkopaikkakuntalaisia. Maanomistus vaihteli alle 50 hehtaarista satoihin, jopa tuhansiin hehtaareihin.

Kysymyksissä haluttiin tietää muun muassa maanomistajien suhtautumisesta metsästys- ja luontomatkailijoiden mahdolliseen tuloon Siikalatvan ja Pyhännän alueelle ja maanomistajien maille. Heiltä kysyttiin myös sitä, metsästävätkö he itse tai ovatko he vuokranneet metsästysoikeutensa paikallisille metsästysseuroille. Lisäksi kysyin haastattelussa, että saavatko he korvausta maiden vuokraamisesta, millaista korvausta he mahdollisesti haluaisivat saada ja vuokraavatko he mieluummin metsästysoikeutensa seuroille vai metsästysmatkailuyrityksille. Kysymysten tavoitteena oli saada selville myös se, uskovatko maanomistajat metsästysmatkailulla olevan vaikutuksia heidän omaan elämäänsä tai alueeseen laajemmin.

Vastauksia kootessani ja analysoidessani tulos oli seuraavanlainen: selvästi positiivisesti suhtautuvia oli eniten, kaikista 29 vastaajasta yhteensä 16. Äärimmäisen negatiivisesti koko metsästysmatkailuun suhtautui vastaajista 6 henkilöä. Epäroiden suhtautui 7 henkilöä. Noista seitsemästä varovaisen ennakkoluuloisesti suhtautui 4 vastaajaa ja varovaisen positiivisesti 3 vastaajaa.

Kyselyyn vastaajista naisia oli vain pieni osa noin 1/8. Naiset suhtautuivat metsästysmatkailuun negatiivisemmin kuin miehet. He myös kokivat, etteivät he tiedä asiasta paljoa tai ymmärrä ilmiötä. Tämä tulos tukee kanadalaistutkimusta, josta mainitsin aiemmin luvussa 1. Sillä, kuinka paljon maata ja metsää omistaa, ei näyttäisi olevan yhteyttä mielipiteisiin. Selvimmin negatiivisesti suhtautuvat henkilöt eivät itse metsästäneet. He pitivät kuitenkin metsästystä hyvänä ja kannatettavana harrastuksena, joka kuuluu paikallisten oikeuksiin.

Suurin osa maanomistajista vuokraisi metsästysoikeutensa edelleen metsästysseuroille. Useimmat metsästysseurojen jäsenistä ovat myös maanomistajia. Tulos metsästysoikeuden edelleen vuokraamisesta oli odotettavissa, koska metsästysseuratoiminnalla on niin pitkät perinteet Suomessa. Sitä kautta metsästäjät ovat saaneet suuremmat metsästysalueet käyttöönsä. Suotavaa ja toivottavaa onkin se, että metsästysmatkailuyritykset tekisivät yhteistyötä paikallisten metsästysseurojen kanssa. Metsästysmatkailuyrittäjä voisi maksaa kyseiselle seuralle jonkinlaisen päivämaksun ja kaatomaksun, mikäli yrityksen asiakas saisi kaadettua hirven. Haastattelemani metsästysmatkailuyritykset mainitsivat tämän tapaisesta käytännestä. Niin metsästysseurat ja maanomistajat hyötyisivät taloudellisesti. Myönteisesti suhtautuvat haastateltavat korostivat taloudellisen hyvinvoinnin lisääntymistä alueella. Useat haastateltavat totesivat samansuuntaisesti:

Se [metsästysmatkailu] toisi rahaa alueelle ja kehittäisi aluetta.

Haastatellessani maanomistajia huomasin, että positiivisesti metsästysmatkailuun suhtautuville ei ollut merkityksellistä, kenelle he vuokraavat metsästysoikeutensa. Suurin osa heistä kuitenkin toivoi saavansa korvausta metsästysoikeutensa vuokraamisesta. Se, millainen korvaus voisi olla, jäi vielä epäselväksi. Haastatteluissa esiin tulleet vaihtoehdot, kuten euromääräinen korvaus neliometriä kohti, metsäautoteiden kunnossapito tai muu yhteishyödyllinen toiminta tai riistalihan saaminen korvaukseksi, jakoivat haastateltavien mielipiteitä.

Selvimmin negatiivisesti suhtautuvat henkilöt olivat sellaisia, jotka eivät metsästä itse lainkaan. Tosin he kyllä pitivät metsästystä hyvänä ja kannatettavana harrastuksena, joka kuuluu paikallisten oikeuksiin.

Yleisesti ottaen luontomatkailua pidettiin tervetulleena matkailumuotona alueelle. Yli 80 % vastanneista piti luontomatkailua kokonaisuudessaan kannatettavana asiana, eivätkä vastustaneet luontomatkailijoiden tuloa Siikalatvan ja Pyhännän alueelle.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Pohjois-Pohjanmaalla Oulun Eteläisen alueella on vasta vähän kaupallista metsästysmatkailutoimintaa. Tiedossa on 4 yrittäjää, jotka tarjoavat kaupallista metsästysmatkailutuotetta. Nämä yritykset ovat Erä-Korpinen ja Metsästyspalvelut Kokkonieni Reisjärvellä, Kyläkeskus Syke Kärsämäellä ja Pyhännän Metsätietokeskus Pyhännällä. Suurin osa alueella liikkuvista metsästysmatkailijoista ovat lupametsästäjiä, jotka ovat itsenäisesti ostaneet metsästysluvut tietyn metsästysseuran alueelle tai valtion maille. Yleisimmät heidän ostamansa palvelut ovat majoituspalveluja, mutta niitä voivat olla myös ravintolapalvelut ja / tai opaspalvelut.

Metsästysmatkailua ei voi pitää itsenäisenä elinkeinona, mutta sitä tärkeämpää olisikin pystyä kehittämään metsästysmatkailutoimintaa sivuelinkeinona. Sen voidaan sanoa tuovan lisäarvoa syrjäseuduille sekä lisätuloja maaseudun matkailuyrittäjille pidentämällä sesonkiaikaa vähintään kahdella kuukaudella. Myös matkailun sidosryhmät saavat tuloja. Sidoryhmiä ovat ohjelmapalveluyritykset, eräoppaat, majoituspalvelut, ravintolapalveluyritykset, tuottajat ja taksit. Osansa saavat myös kioskit ja huoltoasemat, jos matkailija liikkuu omalla ajoneuvollaan.

Perhematkailu on tutkimuksen ja myös tekemäni tutkimushaastattelun mukaan lisääntymässä. Sen vuoksi metsästysmatkailua tarjoavien yritysten tulisi kehittää myös oheistoimintaa metsästyksen rinnalle. Lapsille voisi kehittää omaa ohjelmaa heidän ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen. Metsästysharrastamattomalle puolisolle tarvittaisiin myös omaa ohjelmaa. Varmastikaan tällaisen ”perhemetsästysmatkailuloman” ostaja ei tarvitse joka tunnille ohjattua toimintaa, vaan aikaa tulee jättää myös rentoutumiseen ja luonnosta ja muusta ympäristöstä nauttimiseen.

Pienillä investoinneilla voi saada paljonkin aikaa. Lähellä olevia vesistöjä tulisi hyödyntää. Veneily ja soutu- ja kanoottiretket, kanootilla melominen ja koskenlasku voisivat olla kehittämisen arvoisia asioita. Toimivaa ohjelmaa voisi olla lapsille suunnattu kalastusretki lähivesistöön, kalan perkaus ja rantakalan paistaminen. Äideille ja isille, jotka eivät metsästä voisi järjestää kokkauskursseja riista- ja lähiruuasta.

Myös luonnosta löytyvien kasvien keräileminen tai pajupillin, pajukoristeiden tai jousipyssyn tekeminen voisivat olla kiinnostavaa puuhailua kouluikäiselle.

Yhteistyökumppanit ja lähellä tuotettu ruoka ovat tärkeimpiä asioita, jotka vaikuttavat alueen kehittymiseen ja metsästysmatkailuyrityksen menestymiseen. Ruotsissa on tehty seurantatutkimusta matkailun alalla. Tutkimuksessa seurattiin eri metsästysmatkailuyritysten kehityskaarta yhdentoista vuoden ajan. Parhaiten menestyivät ne yritykset, joilla oli ammattitaitoa, hyvät verkostot ja jotka tekivät yhteistyötä toisten yritysten kanssa. Tällaiset yritykset olivat toimineet aktiivisesti yli 15 vuotta. Muita menestymiseen johtavia asioita olivat myös sellaiset asiat kuin menestyjän vakaa tausta, johon kuului koulutus ja kokemus alalta, metsästäsmaiden hallinta sekä vaihtoehtoinen työ, koska metsästyskausi ei kestä kuin kaksi kuukautta. (Dahl & Sjöberg 2010)

Metsästysmatkailun markkinointia kehitettäessä tulee ottaa huomioon, että asiakassegmentti on rajattu metsästystä harrastuksenaan pitäviin. Heidät voidaan jakotella seuraavasti:

1. keski-ikäiset maksukykyiset miehet,
2. nuorehkot n. 30–35 -vuotiaat kaupunkilaiset metsästysharrastajat,
3. naisryhmät, joiden kohdalla voidaan toteuttaa ”akkainjahti”
4. perheelliset metsästäjät, jotka matkustavat perheen kanssa.

Metsästysmatkailupalveluja tarjoavat yritykset voisivat yhtenäistää markkinointiaan. Tämä tuli esille myös haastatellessani metsästysmatkailuyrittämisestä kiinnostunutta henkilöä. Voisi esimerkiksi olla yhteiseksi eduksi, että metsästysmatkailun markkinoinnissa olisi jonkinlainen kattojärjestö, jonka alta kaikki Suomessa saatavilla olevat metsästysmatkailupalvelut löytyisivät. Yhteisen markkinointiverkoston luominen vaatii yhteistyökykyä ja asiakaspalveluhalukkuutta. Yrityksillä voisi esimerkiksi olla yhteiset verkkosivut, josta asiakas voisi valita mieleisensä palvelun tai tuotteen. Oulun Eteläinen toimii tästä hyvänä esimerkkinä. Oulun Eteläisen alueella metsästysmatkailua harjoitetaan sekä kaupallisesti ammattimaisen tuoteistuksen pohjalta että metsästysseurojen metsästäjävaihtona, joka toimii vierailuperiaatteella. Alueella toimii neljä metsästysmatkailupalveluntarjoajaa. Metsäs-

tysmatkoja myyvät yritykset toteuttavat yhteismarkkinointia www-sivuilla metsastysretket.fi, joilla esitellään ja markkinoidaan Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan ja pohjoisen Keski-Suomen metsästysmatkailua.

Ulkomaille suunnatussa markkinoinnissa tulisi tarjota valmiita paketteja asiakkaille. Hintojen tulisi näkyä esimerkinomaisesti mainoksessa, oli mainos sitten esitteessä tai verkossa. Hinnasta tulisi myös näkyä selkeästi, mistä asiakas maksaa. Hinnoittelun tulisi siis olla läpinäkyvää, jotta asiakas tietäisi, mistä hänen haluamansa palvelun hinta koostuu. Lisäksi englannin- ja saksankieliset kotisivut suomenkielisten lisäksi olisivat ehdottoman tärkeitä.

Haastattelujen perusteella voidaan vetää johtopäätös, että ainakin yksittäisillä metsästäjillä on kiinnostusta metsästysmatkailun luomiseen. Rahan mukaantuloon toimintaan suhtaudutaan kuitenkin varauksellisesti, sillä sen pelätään tuovan mukanaan ristiriitoja metsästysseurojen sisälle. *Metsästä matkailutuotteita* -esiselvityksen mukaan myös maanomistajat suhtautuvat myönteisesti metsästysmatkailuun ja sen kehittämiseen Siikalatvan ja Pyhännän alueilla. Huomioitavaa on, että maanomistajat ovat usein myös metsästysseurojen jäseniä ja aktiivisia metsästäjiä. Ristiriitaa tutkimukseeni luo se seikka, että saman esiselvityksen kysely metsästysseuroille tuotti varsin negatiivisen tuloksen. Metsästysseurojen yleinen suhtautuminen metsästysmatkailuun oli varsin kielteistä. Tämä herättää kysymyksiä. Ketkä lopulta ovat asian vastustajia, jos sekä metsästäjät että maanomistajat suhtautuvat myönteisesti asiaan? Oletetaanko metsästysseurojen sisällä maanomistajien olevan jotakin mieltä tietämättä tarkempia faktoja? Vai vaikuttaako niin kutsuttujen maattomien metsästäjien mahdollinen mielipide enemmän kuin maanomistajien?

”Metsästä matkailutuotteita”-esiselvityksen mukaan myös maanomistajat tuntuivat suhtautuvan myönteisesti metsästysmatkailuun ja sen kehittämiseen Siikalatvan ja Pyhännän alueilla. Huomioitavaa on että maanomistajat ovat myös suurelta osalta metsästysseurojen jäseniä ja aktiivisia metsästäjiä Ristiriitaa tutkimukseeni luo se seikka, että saman esiselvityksen kysely metsästysseuroille tuotti varsin negatiivisen tuloksen. Metsästysseurojen yleinen mielipide on negatiivinen suhteessa metsästysmatkailuun. Tämä herättää kysymyksiä. Ketkä ovat lopultakin vastustajia,

kun kerran sekä metsästäjät että maanomistajat suhtautuivat myönteisesti asiaan. Oletetaanko metsästyseurojen sisällä maanomistajien olevan jotakin mieltä, tietämättä faktoja. Vai vaikuttaako niin kutsuttujen maattomien metsästäjien mahdollinen mielipide enemmän kuin maanomistajien?

Useiden tilastojen ja muun tutkimustiedon mukaan aktiivisten metsästäjien määrä tulee vähenemään seuraavana kahtena vuosikymmenenä. Täytyisi löytää uusia tapoja löytää tulevat metsästyksen harrastajat. Haasteena on erityisesti, kuinka saada naisia ja varhaisnuoria metsästysharrastuksen pariin. Tavoittaaksemme nämä kaksi ryhmää, tulee tietoa ja tiedottamista tästä luonnonläheisestä harrastuksesta lisätä. Niin sanottu puskaradio eli suusta suuhun kulkeva tieto ei yksin riitä, vaikka se toki hyvä tiedotuskanava onkin.

Pitkän tähtäimen tavoitteeksi voitaneen asettaa lasten ja nuorten saaminen metsästysharrastuksen pariin. Varhaisnuorten kohdalla näkisin tärkeimpänä tiedottamisen, harrastuksen esittelemisen ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamisen. Paras paikka heidän tavoittamiseensa on koulu. Riistanhoitopiiri ja metsästäjäjärjestöt voisivat kouluttaa jokaisen riistanhoitopiirin alueelle oppaan tai tiedottajan yhteistyössä riistanhoitoyhdistysten ja metsästyseurojen kanssa. Opas tai tiedottaja voisi vieraillla kouluissa kertomassa lapsille metsästysharrastuksesta ja tehdä sitä kautta asiaa tutuksi. Vuosittain voitaisiin järjestää valtakunnallinen luonto- ja metsästysaiheinen tietokilpailu esimerkiksi 12–14-vuotiaille lapsille. Voittaja saisi luontoaiheisen palkinnon. Yksi tutustuttamisen muoto voisi olla vierailu metsästysmajalle tai vaikka yökoulu siellä. Vierailun tai yökoulun aiheena voisi olla erätaidot, luonnossa selviytyminen, metsästäminen ja ruuanvalmistus. Tämä kaikki toteutettaisiin turvallisesti yhdessä asiantuntevan eräoppaan tai metsästäjän kanssa.

Naisten lisääntynyt kiinnostus metsästysharrastusta kohtaan Suomessa on hyvä asia. Eräässä tutkimuksessa on myös ilmennyt, että naiset ovat nykyään vaikuttamassa lastensa vapaa-ajanvalintoihin. (Keskinarkaus, Matilainen & Kurki 2009) Uusia harrastajia tavoitetaan varmasti niin kutsuttuja ”akkainjahteja” järjestämällä. Naismetsästäjillä voisi olla tavoitteena, että he saisivat yhden uuden ystävän tutustumaan metsästysharrastukseen. Metsästystreissu on paljon muutakin kuin riistalaukaus. Yhdessäolo, luonnosta nauttiminen ja kahvit nuotiolla rentouttavat nyky-

ajan kiireistä ihmistä. Pieni lahja tuojalle ja tutustujalle voisi olla paikallaan, ehkäpä lahjakortti kauneushoitoon tai ravintolaan.

Koska metsästysmatkailu on osa monivivahteista luontomatkailua, joka tukeutuu luonnon ja ympäristön kokemiseen, pidän metsästysmatkailun oheistoiminnan mahdollisuuksia lähes rajattomina. Ainoastaan mielikuvitus on rajana uusia mahdollisia luontoon tukeutuvia tai liittyviä oheistoiminnan muotoja etsiessämme. Sen vuoksi aika ajoin järjestetään seminaareja, jossa ideat voidaan tuoda esille ja ideoista saatetaan ryhtyä jopa käytännön tekoihin. Haapavedellä helmikuussa 2010 toteutettu *Metsät matkailussa* -seminaari tuotti kymmeniä, jos ei jopa satoja ideoita luontomatkailun kehittämiseen.

Pohdinta omasta työskentelystä

Opinnäytetyötä tehdessäni olen oppinut, että tiedonkeräämisvaiheessa on erittäin tärkeää merkitä lähde muistiinpanoihinsa. Näin lähdeteksti on helpompi löytää myöhemmin. Arvioidessani omaa onnistumista opinnäytetyön tekemisessä, totean, että kirjoittamistyö on omalla kohdallani ollut vaikeinta. Minulla ei ollut oikeanlaista käsitystä prosessikirjoittamisen haasteista. Jouduin muokkaamaan tekstiä useaan otteeseen ennen sen valmiiksi saattamista ja aina vain tuntuu, että parannettavaa ja lisättävää olisi.

Toinen asia, jossa huomaan parantamisen varaa, on haastattelukysymysten asetelu ja sanamuoto. Huomasin analyysivaiheessa, että en ollut ottanut tutkimusongelmaa niin sanotusti punaiseksi langaksi haastattelukysymyksiä laatiessani. Mielestäni kysymykset olisi tullut laatia niin, että fokus olisi ollut koko ajan tutkimusongelmassa. Silloin olisin myös saanut analyysistä nykyistä kattavamman.

Kaiken kaikkiaan onnistuin mielestäni kuitenkin hyvin materiaalinkeruussa. Itse haastattelutilanteet sujuivat hyvin. Tilanteet olivat mielestäni rentoja ja luontevia. Tutkimukseeni haastattelemani henkilöt vastasivat mielellään kysymyksiini ja kertoivat avoimesti mielipiteensä. Olen mielestäni myös osannut kertoa oleellimmat asiat metsästyksestä ja metsästys- ja luontomatkailusta.

Ehdotuksia jatkotutkimuksesta

Tutkimusta voisi jatkaa kysymällä Oulun Eteläisen alueella toimivilta metsästysseurojen edustajilta syitä siihen, miksi he eivät halua kaupallista metsästysmatkailutoimintaa toteutettavan alueella. Uutena tutkimuksena voitaisiin tutkia Suomessa metsästysmatkailua harrastaneiden mielipiteitä. Tutkimus palvelisi suomalaisia metsästysmatkailupalveluntarjoajia. Mahdollisia tutkimuskysymyksiä voisivat olla esimerkiksi (1) mitä matkailijat pitävät tärkeinä asioina ostaessaan metsästysmatkan, (2) kuinka paljon he ovat maksaneet matkasta, (3) paljonko he olisivat enimmillään valmiita maksamaan metsästysmatkasta ja 4) kuinka paljon he arvioivat kuluttavansa rahaa matkallaan.

LÄHTEET

Campell, M. Public attitudes to tourism and recreation based hunting.- North Hunt kestävän kehityksen metsästysmatkailuseminaari. Rovaniemi. Luentomateriaali 18.11.2010.

Dahl, F. & Sjöberg, G. Survival of the Fittest Outfitters. North Hunt - kestävän kehityksen metsästysmatkailuseminaari. Rovaniemi. Luento 17.11.2010.

Eskola, J. & Suoranta J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Haakana, H-P. 2007. Product Development in Hunting Tourism. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Haastateltava 1. Haastattelu 17.12.2010.

Haastateltava 2. Haastattelu 14.9.2010.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara. P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Keuruu: Otava.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huuskonen, S. 2005. Metsämatkailu. Opinnäytetyö Matkailun koulutusohjelma. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Kennelliitto.www-dokumentti 2015. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi> Luettu 20.04.2015

Keskinarkaus, S. Matilainen, A. & Kurki, S. 2009. Metsästysmatkailu ja sen kestävyys valtion mailla. Helsingin yliopisto.

Keskinarkaus, S. Matilainen, A.2010. The economic role of hunting tourism, examples from northern areas. Helsingin yliopisto.

Koivula, E. & Saastamoinen O. 2005 Näkökulmia luontomatkailuun ja sen tulevaisuuteen. Joensuun yliopistopaino.

Lehikoinen, H. 2007. Tuo hiisi hirviäsi: metsästyksen kulttuurihistoria Suomessa. Keuruu: Otava.

Lähteenoja, P. North Hunt -kestävän kehityksen metsästysmatkailuseminaari. Luento 17.11.2010. Rovaniemi.

Metsästäjälehti 03/2011.

Metsästäjän opas. 2003. 15. korjattu painos. Jyväskylä: Gummerus.

Metsästäjän opas, Metsästys- ja aselainsäädäntö.2003. 18. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Metsästysretket. www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.metsastysretket.fi> Luettu 10.3.2011.

Mänty, T. 2008 Metsästysmatkailun kehittämismahdollisuudet Etelä- ja Itä-Lapissa. Rovaniemi: Tornion kirjapaino.

Nissinen, H. Yhä useampi ulkomaalainen saapuu metsästysmatkalle Suomeen. Lapin kansa. Artikkelit 14.8.2010.

North Hunt. www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.north-hunt.org> Luettu 25.2.2012.

Oulun riistanhoitopiiri. www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tehonetti.fi> Luettu 14.4.2011

Pohjanmaan verkkopalvelut.PVP Oy 2010. Oulun Eteläinen. www-dokumentti. Saatavissa:<http://www.oulunetelainen.fi> Luettu 20.11.2010.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Tilastot.2010. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.rktl.fi> Luettu 20.02.2012.

Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. 2005. www-dokumentti Saatavissa: <http://www.luontoyrittaja.com> luettu 09.10.2010.

Suomen riistakeskus www-dokumentti Saatavissa: <http://www.riista.fi> Luettu 20.3.2011.

Taloustaito 07/2010. Simola, U. "Yhteisen metsän asialla" -artikkeli.

Tilastokeskus. Helsinki. www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tilastokeskus.fi> Luettu 12.12.2010.

Valtion ympäristöhallinto. Kestävä kehitys. www-dokumentti Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi> luettu 01.12.2010.

Wearing, S. & Neil J. 2009.2.painos. Ecotourism: Impacts, Potentials and Possibilities?University of Tecnology School of Leisure, Sport and Tourism. Painettu Unkarissa.

Suomen matkailustrategia. www-dokumentti Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi> Luettu 9.3.2015

Wollscheid, K.2010. Can hunting tourism be sustainable? - Opprtunities and risks in a sensitive sector. North Hunt -kestävän kehityksen metsästysmatkailuseminääri. Luento 17.11.2010. Rovaniemi.

Vuoristo K-V. ja Vesterinen N.2009 Lumen ja suven maa, Suomen matkailumaantiede. 3.painos 2009. Helsinki: WSOYpro Oy

Vuoristo, K-V & Vesterinen, N.2005.Lumen ja suven maa, Suomen matkailumaantiede. 1.painos 2005.Helsinki. WSOY.

Kysymykset metsästäjille

Taustatekijät:

sukupuoli, ikä, mihin seuraan kuulut?

Kokemus metsästysmatkailusta:

Mikä on suhteesi metsästysmatkailuun?

Millä tavalla olet tutustunut siihen?

1. Onko teidän seurassa metsästysmatkailua?
2. Jos on niin minkälaista?

Mitä yrittäjä tarjoaa matkailijalle:

3. Jos tarjoat sitä, mitä kuuluu pakettiin?
4. Kuinka kauan asiakas/matkailija on perillä?
5. Mistä asiakas/matkailija tulee?

Suhtautuminen metsästysmatkailijaan:

6. Miten seuran jäsenet suhtautuvat metsästysmatkailijaan?

Metsästysmatkailun vaikutus aluetaloudellisesti ja ihmisten elinpiiriin:

7. Hyötyykö seura jollakin tavalla?
8. Hyötyykö muut esim, kaupat, maanomistajat,jne?
9. Saako maanomistaja korvausta?
10. Vaikuttaako metsästysmatkailijan liikkuminen mailla metsän hyvinvointiin?
Roskiintuminen jne.
11. Mitkä asiat näet positiivisina seuran ja yrittäjien kannalta? (liittyen metsästysmatkailuun)
12. Mitkä negatiivisina?

Kehittämisessä huomioon otettavia asioita:

13. Mitkä seikat voisivat olla houkuttimina Oulun Eteläisen alueella? (Myyntivaltteja)
14. Onko näkyvissä perhematkailun lisääntyminen?
15. Jos yritys myy metsästysmatkailu-tuotetta, onko kerätty asiakaspalautetta?
16. mitkä voisivat olla vetovoimatekijöitä asiakkaan näkökulmasta?

